ISSN -2960-0049
ISSN-L: 2958-5376

MUSEUM.KZ

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ • НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ • SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

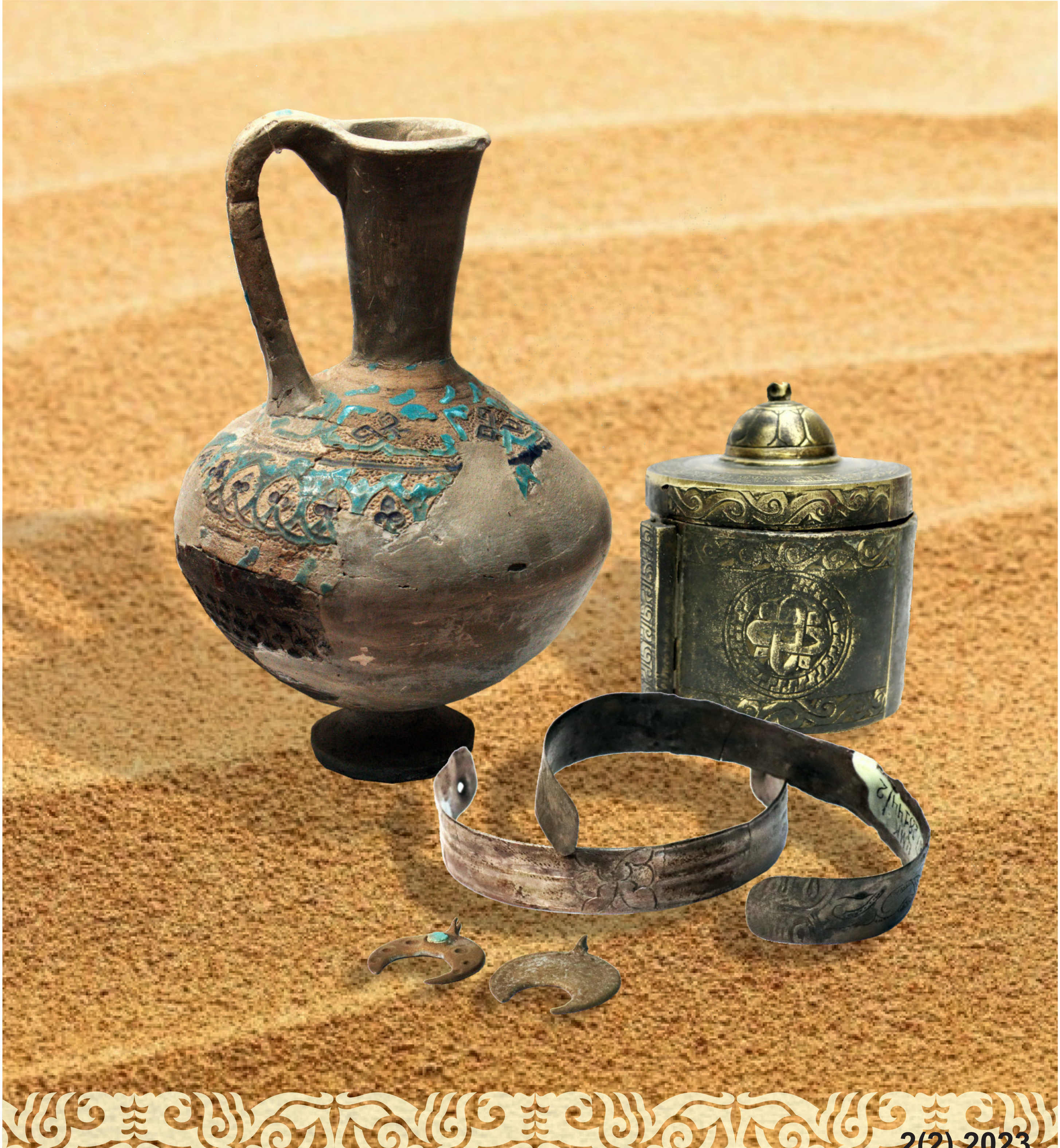

2(2) 2023

ISSN -2960-0049
ISSN-L: 2958-5376

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК ОРТАЛЫҚ МУЗЕЙІ

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И СПОРТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МУЗЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

MINISTRY OF CULTURE AND SPORT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
CENTRAL STATE MUSEUM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

MUSEUM.KZ

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ • НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ • SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

«ҰЛЫ ДАЛА КЕҢІСТІГІНДЕГІ ШЫҢҒЫС ХАН ҰРПАҚТАРЫ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ»

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция

МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, 22 желтоқсан 2022 ж.

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции

«ЭВОЛЮЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ ЧИНГИЗИДОВ НА ПРОСТОРАХ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ»

Алматы, 22 декабря 2022 г.

MATERIALS

International scientific-practical conference

«EVOLUTION OF THE STATEHOOD OF CHINGIZIDS IN THE EXPANSES OF THE GREAT STEPPE»

Almaty, December 22, 2022

№2 (2) 2023

ISSN -2960-0049
ISSN-L: 2958-5376

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МЕМЛЕКЕТТІК ОРТАЛЫҚ МУЗЕЙІ

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ И СПОРТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ МУЗЕЙ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

MINISTRY OF CULTURE AND SPORT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
CENTRAL STATE MUSEUM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

MUSEUM.KZ

ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛ • НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ • SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

«ҰЛЫ ДАЛА КЕҢІСТІГІНДЕГІ ШЫҢҒЫС ХАН ҰРПАҚТАРЫ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІНІҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ»

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, 22 желтоқсан 2022 ж.

МАТЕРИАЛЫ
Международной научно-практической конференции

«ЭВОЛЮЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ ЧИНГИЗИДОВ НА ПРОСТОРАХ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ»

Алматы, 22 декабря 2022 г.

MATERIALS
International scientific-practical conference

«EVOLUTION OF THE STATEHOOD OF CHINGIZIDS IN THE EXPANSES OF THE GREAT STEPPE»

Almaty, December 22, 2022

№2 (2) 2023

MUSEUM.KZ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ

«MUSEUM.KZ» – музейтану, музей ісі, мәдени мұра нысандарын қорғау, тарих, деректану, археология, нумизматика, этнология, өнертану, мәдениеттану және мәдениет тарихының өзекті мәселелеріне арналған рецензияланатын ғылыми-тәжірибелік журнал.

Журнал қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде бұрын жарияланбаған ғылыми еңбектерді жариялайды.

Редакцияға жариялауға жіберілген ғылыми жұмыстар плагиатқа тексеріледі. Плагиат анықталса, жұмыс қосымша қарауға қабылданбайды.

Журналда келіп түскен жұмыстарды рецензиялаудың тәуелсіз институты жұмыс істейді.

Журналдың редакциясы өз қызметінде Committee on Publication Ethics – COPE халықаралық жариялау этикасы комитеті әзірлеген принциптерді, сондай-ақ Scopus (Elsevier) журналдарын жариялаудың этикалық принциптерін басшылыққа алады. Басылымның авторлар мен оқырмандар үшін ашықтық принципі «MUSEUM.KZ» журнал саясатының негізі болып табылады.

Журнал материалдары «MUSEUM.KZ» Creative Commons «Attribution» («Атрибуция») 4.0 Дүниежүзілік (CC BY 4.0, лицензия «Авторлықпен») лицензиясы бойынша қол жетімді.

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Журнал редакциясы мақаланың жарияланғандығынан келуі мүмкін зиян үшін авторлар немесе өзге тұлғалар мен мекемелер алдында өзіне ешқандай жауапкершілік алмайды.

Журналды тіркеген мекеме атауы	Қазақстан Республикасы Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігі 24 ақпан 2023 жыл, Куәлік №KZ62VPY00065358
Құрылған жылы	30 қазан 2022 ж.
ISSN	ISSN -2960-0049, ISSN-L: 2958-5376
Мерзімділігі	Жылына 4 рет
Құрылтайшысы	Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігі Мәдениет комитетінің Қазақстан Республикасы Мемлекеттік орталық музейі РМҚК
Сайт	https://journal-museum.kz/
E-mail	museum.kz@mail.ru
Байланыс телефоны	8 (727) 264 08 44
Редакциясы	museum.kz

MUSEUM.KZ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

«MUSEUM.KZ» – рецензируемый научно-практический журнал, посвященный актуальным проблемам музеологии, музейного дела, охраны объектов культурного наследия, истории, источниковедения, археологии, нумизматики, этнологии, искусствоведения, культурологии и истории культуры.

В журнале публикуются оригинальные, ранее не опубликованные работы исследователей на казахском, русском, английском языках.

Научные работы, присланные для публикации в редакцию, проверяются на плагиат. В случае обнаружения плагиата работа к дополнительному рассмотрению не принимается.

В журнале функционирует независимый институт рецензирования поступающих работ.

Редакция журнала в своей деятельности руководствуется принципами, разработанными Международным Комитетом по публикационной этике Committee on Publication Ethics – COPE, а также Этическими принципами публикации журналов Scopus (Elsevier).

Основой политики журнала «MUSEUM.KZ» является принцип открытости издания для авторов и читателей.

Материалы журнала «MUSEUM.KZ» доступны по лицензии Creative Commons «Attribution» («Атрибуция») 4.0 Всемирная (CC BY 4.0, лицензия «С указанием авторства»).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходима обязательная ссылка на журнал.

Редакция журнала не несет ответственности перед авторами или третьими лицами и организациями за возможный ущерб, вызванный публикацией статьи.

Наименование органа, зарегистрировавшего издание	Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан 24 февраля 2023 г. Свидетельство №KZ62VPY00065358
Журнал основан	30 октября 2022 г.
ISSN	ISSN -2960-0049, ISSN-L: 2958-5376
Периодичность	4 раза в год
Учредитель	РГКП Центральный государственный музей Республики Казахстан Комитета культуры Министерства культуры и спорта Республики Казахстан
Сайт	https://journal-museum.kz/
E-mail	museum.kz@mail.ru
Телефон	8 (727) 264 08 44
Редакция	museum.kz

«MUSEUM.KZ»
Scientific and practical journal

«MUSEUM.KZ» – A peer-reviewed scientific and practical journal dedicated to current issues in museology, museum studies, heritage protection, history, source studies, archaeology, numismatics, ethnology, art history, culturology and cultural history.

The journal publishes original, previously unpublished papers by researchers in Kazakh, Russian and English languages.

Research papers sent for publication to the editorial board are checked for plagiarism. If plagiarism is detected, the work will not be accepted for further consideration.

The journal has an independent review institution for incoming papers.

The editorial board of the journal in its activities guided by the principles developed by the Committee on Publication Ethics – COPE, as well as by the Scopus (Elsevier) Journal Publication Ethics Guidelines.

«MUSEUM.KZ» policy is based on the principle of openness to authors and readers.

«MUSEUM.KZ» journal materials are available under the Creative Commons "Attribution" 4.0 Worldwide (CC BY 4.0, licence "With attribution").

For republishing articles, microfilm and other copies, a link to the journal is required.

The editorial board is not liable to the authors or by third parties and organizations for possible damages caused by the publication of the article.

Name of the authority that registered the publication	Ministry of Information and Social Development (Kazakhstan) February 20, 2023 Certificate №KZ62VPY00065358
The journal was founded	October 30, 2022.
ISSN	ISSN -2960-0049, ISSN-L: 2958-5376
Frequency	4 times a year
Founder	The Central State Museum of the Republic of Kazakhstan Committee of Culture of the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan
Site	https://journal-museum.kz/
E-mail	museum.kz@mail.ru
Tel.	8 (727) 264 08 44
Editorial board	museum.kz

УДК 930.2(574) «13-14»

XIV-XV ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ЖОШЫ ҰЛЫСЫНЫҢ ТАРИХЫ ТУРАЛЫ КЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕГІ ТҮРКІ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ КЕЙБІР МӘЛІМЕТТЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ШЫНАЙЫЛЫҒЫ[1]

Қ. Өскенбай
Ә.Х. Марғұлан атындағы Археология институты (Қазақстан)

Аңдатпа. Мақалада XIV-XV ғасырлардағы Жошы ұлысының тарихы туралы кейінгі кезеңдегі түркі шығармаларының кейбір тарихи мәліметтері қарастырылған. Атап айтқанда, Өтеміс қажының «Қара таварих» еңбегінің мәліметтеріне және олардың шынайылығына ерекше назар аударылады. Өтеміс қажы қолжазбасының толық нұсқасының жариялануы Қазан қаласында құрылған Татарстан Республикасы Ғылым академиясы Шихабутдин Марджани атындағы Тарих институтының Миркасым Усманов атындағы Алтын Орда және татар хандықтарын зерттеу орталығы, осы орталықтың басшысы, белгілі ғалым, Татарстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, тарих ғылымдарының кандидаты Ильнур Миргалеевтің еңбектерінің арқасында мүмкін болды. Бұл орталықта басқа да тарихи деректер мен қазіргі заман авторларының зерттеулері жарық көрді. Олардың қатарында Рашид ад-Дин, Әбд әл-Ғаффар Қырыми, Өтеміс қажының бұрындары аса танымал болмаған еңбектері, Ақдес Немет Кураттың және т.б. зерттеулер жинағы бар. Бұл жұмыс Жошы ұлысы мен Ақ Орда тарихына қатысты осы дереккөздер мәліметтері мен зерттеулерді талдауға арналған.

Тірек сөздер: Жошы ұлысы, Шығыс Дешті Қыпшақ, Алтын Орда, Ақ Орда, Рашид ад-Дин, Әбд әл-Ғаффар Қырыми, Өтеміс қажы, «Қара таварих»

Сілтеме жасау үшін: *Өскенбай Қ.З.* XIV-XV ғасырлардағы Жошы ұлысының тарихы туралы кейінгі кезеңдегі түркі шығармаларының кейбір мәліметтері және олардың шынайылығы // MUSEUM.KZ. 2023. № 2 (1). 56-66 бб. DOI 10.59103/muzkz.2023.02.06

НЕКОТОРЫЕ СВЕДЕНИЯ ПОЗДНИХ ТЮРКСКИХ СОЧИНЕНИЙ ПО ИСТОРИИ УЛУСА ДЖУЧИ XIV-XV ВЕКАХ И ИХ ДОСТОВЕРНОСТЬ

К. Ускенбай
Институт археологии имени А.Х. Маргулана (Казахстан)

Аннотация. В статье рассматриваются исторические сведения некоторых поздних тюркских сочинений по истории Улуса Джучи XIV-XV веков. В частности, особое внимание уделяется данным «Кара таварих» Утемиша-хаджи и их достоверности. Издание полного варианта рукописи Утемиша-хаджи стало возможным благодаря усилиям созданного в Казани Центра исследований Золотой Орды и татарских ханств имени Миркасыма Усманова Института истории имени Шигабутдина Марджани Академии наук Республики Татарстан и в особенности руководителя этого центра известного ученого, лауреата Государственной премии Республики Татарстан, кандидата исторических наук Ильнура Миргалеева. В этом центре также были опубликованы и другие исторические источники и исследования современных авторов. Среди них малоизвестные ранее труды Рашид ад-Дина, Абд ал-Гаффара Кырыми, Утемиша-хаджи, сборник исследований Акдес Немет Курата и др. Анализу сведений по истории Улуса Джучи и Ак-Орды из этих источников и исследований и посвящено настоящее сообщение.

Ключевые слова: Улус Джучи, Восточный Дашт-и Кыпчак, Золотая Орда, Ак-Орда, Рашид ад-Дин, Абд ал-Гаффар Кырыми, Утемиш-хаджи, «Кара таварих»

Для цитирования: *Ускенбай К.З.* Некоторые сведения поздних тюркских сочинений по истории улуса Джучи XIV-XV вв. и их достоверность // MUSEUM.KZ. 2023. № 2 (1). С. 56-66. DOI 10.59103/muzkz.2023.02.06

1 Мақала ҚР ҒЖБМ BR11765630 «Культурогенез в казахских степях: новые парадигмы проблем изучения преемственности материального и духовного наследия по данным археологических источников» жобасы шеңберінде дайындалды

SOME INFORMATION OF THE LATER TURKIC WORKS ON THE HISTORY OF THE JUCHI ULUS IN THE 14-15th CENTURIES AND THEIR ACCURACY

K. Uskenbay
Margulan Institute of Archaeology (Kazakhstan)

Abstract. The article deals with the historical information of some late Turkic writings on the history Jochi of Ulus of the 14-15th centuries. In particular, special attention is paid to the data of «Kara tavarikh» by Utemish-hadji and their accuracy. The publication of the full version of the manuscript of Utemish-hadji became possible thanks to the efforts of the Mirkasym Usmanov Center for Research of the Golden Horde and Tatar Khanates for Shigabutdin Marjani Institute of History of the Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan, and in particular the head of this center, a well-known scientist, laureate of the State Prize of the Republic of Tatarstan, candidate of historical Sciences Ilnur Mirgaleyev. Other historical sources and studies by contemporary authors were also published in this center. Among them are the previously little-known works of Rashid al-Din, Abd al-Ghaffar Kyrimi, Utemish-hadji, a collection of studies by Akdes Nemet Kurat, etc. This report is devoted to the analysis of information on the history of Jochi Ulus and Ak-Orda from these sources and studies.

Keywords: Jochi of Ulus, Eastern Dasht-i Kypchak, Ak-Orda, Rashid ad-Din, Abd al-Ghaffar Kyrimi, Utemish-hajji, Kara Tavarikh.

For citation: *Uskenbay K.Z.* Some information of the later turkic works on the history of the Juchi ulus in the 14-15th centuries and their accuracy // MUSEUM.KZ. 2023. № 2 (1), pp. 56-66. DOI 10.59103/muzkz.2023.02.06

Кіріспе.

Алтын Орда мемлекетінің тарихын зерттеген ғалымдар осы мемлекеттің аумағында жазылған және оның ішкі өміріндегі оқиғаларға арналған тарихи шығармалардың жоқтығына жиі назар аударады. Өткен ғасырдың тарихнамасында Алтын Ордада өздерінің тарихи жазбалары болған жоқ немесе олар бүгінгі күнге дейін сақталмаған деген пікір басым болды. Мысалы, тарихшы Магомет Сафаргалиев «татарлар жазған дереккөздерінің жоқтығы» туралы пікір айтқан [Сафаргалиев, 1960: 12]. «Алтын Орданың жазбаша дереккөздері сақталмаған», деп көрсетеді Вадим Егоров [Егоров, 1985: 7]. Ал неміс тарихшысы Бертольд Шпулер үзілді-кесілді «моңғолдар мен сол кездері өмір сүрген түркілердің рухани дамуының тоқырауға ұшырауы Алтын Орда дәуіріндегі алтынордалық хандардың іскерлігі, мәдени қайраткерлігі мен ұйымдастырушылық жетістіктерін сипаттайтын бір де бір шығарма бермеді», деп жазған [Шпулер, 2016: 24]. Ол «кітапханалардың жойылуы» теориясын түбегейлі жоққа шығарады [Шпулер, 2016: 24]. Сонымен қатар, қазіргі тарихшылар соншалықты шыншыл емес. Юлай Шамильоглу «Алтын Орданың тарихы деп атауға болатын, XIII-XIV ғасырларда жазылған бірде-бір шығарма жоқ» деп жазып, «Алтын Орда тарихнамасына не болған?» деген маңызды сұрақ қояды [Шамильоглу, 2014: 158]. Оның пікірінше, Алтын Орда әдеби мәдениетінің өркендеуіне және оның сақталуына 1340 жылдардың аяғында Алтын Орда аумағында болған оба эпидемиясы; Алтын Орда қалалық орталықтарына XIV ғасырдың екінші жартысында жасалған жорықтар; кейіннен осы қалалардың көпшілігін орыстардың жаулап алуы; сондай-ақ содан кейінгі Қазан тәрізді қалаларда орын алған өрт апаттары сияқты тарихи факторлар кедергі болды [Шамильоглу, 2014: 156]. Тағы бір қазіргі зерттеуші Тимоти Мэй өзінің «Моңғол империясы» атты жаңа кітабында Алтын Орда құжаттарының жойылуын Әмір Темірдің 1395 жылы Тоқтамышқа қарсы нақты жорығымен байланыстырады: «нәтижесінде (жорық – *Қ.Ө.*) Темір Сарай қаласын қиратып қана қоймай, Жошы хандығының мұрағаты мен кеңсесін де қиратты, соның салдарынан Алтын Орда тарихын түсіну үшін негізінен сыртқы дереккөздер мәліметтеріне сүйенуге мәжбүрміз. Бірақ егер тарихшылар дәл осы тарихи оқиғаға қынжылса (біз сияқты!), Сарайды тонау – Жошы хандығы үшін жерлеу рәсімі сияқты естілді» [Мау, 2018: 308]. Алтын Ордада өзінің тарихи дәстүрінің болғандығы туралы болжамдар бұл мемлекет ыдырағаннан кейін, XV-XVIII ғасырларда жазылған кейінгі кезеңдегі тарихи шығармалардың болуымен жанама түрде расталады. Юлай Шамильоглудың айтуынша, бұл кейінгі шығармалар «Алтын Орданың бұрынғы кезеңіндегі тарихи дәстүрлердің тікелей жалғасы ретінде қарастырылуы мүмкін» [Шамильоглу,

2014: 158]. Алайда, бұл ойды неғұрлым дәлелді түрде растау үшін осы кейінгі кезеңде жазылған шығармаларды ғылыми айналымға кеңінен енгізу және оларды жан-жақты талдау қажет. Бұл жұмыс Жошы ұлысының және оның шығыс қазақ бөлігінің тарихы бойынша кейінгі кезеңдегі түркі шығармаларының мәліметтерін анықтауға бағытталған шағын әрекет болып табылады.

Материалдар.

Жаңадан жарық көрген түркі тарихи шығармалары бұл жұмысының негізгі дереккөздері болып табылады. Соңғы жылдары Татарстан ғалымдарының мақсатты күш-жігерінің арқасында тарихшыларды қызықтыратын тарихи шығармалар жарияланды. Осыған байланысты Қазанда құрылған Татарстан Республикасы Ғылым академиясының Шихабутдин Маржани атындағы Тарих институты жанындағы Миркасым Усманов атындағы Алтын Орда және татар хандықтарын зерттеу орталығының баспа және зерттеу қызметін және оның тұрақты жетекшісі, танымал татар ғалымы, Татарстан Республикасы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, тарих ғылымдарының кандидаты Ильнур Миргалеевті атап өту қажет. Ең алдымен, Әбу Бәкі Каландар Румидің «Каландар-наме» басылымы [Каландар Руми, 2017; Миргалеев, 2016: 63-68], Рашид ад-Диннің «Шуаб-и панджгана» [Рашид ад-дин, 2016а; Рашид ад-дин, 2021], Өтеміс қажының «Қара таварих» [Утемиш-хаджи, 2017], Әбд әл-Ғаффар (Әбділғаффар) Қырымидің «Умдет әл-ахбар» [Қырыми, 2014; Қырыми, 2018], Қадырәлі (Қадырғали) бектің «Джами ат-таварих» [Кадыр Али-бек, 2022], сондай-ақ, Ақдес Немет Курат [Курат, 2014; Миргалеев, 2014: 253-261] пен Марат Гатиннің орыс тіліне аудармасында Бертольд Шпулердің «Алтын Орда» [Шпулер, 2016] тәрізді тамаша зерттеулері жарық көрді.

Талқылау және мәселенің зерттелу тарихы.

Осы дереккөздердің жариялануы Алтын Орданың тарихы мен мәдениеті туралы зерттеулерге жаңа серпін берді. Ильнур Миргалеев Алтын Орда тарихы бойынша жарияланған Әбу Бакір Каландар Румидің «Каландар-наме» және Әбд әл-Ғаффар Қырымидің «Умдет әл-ахбар» еңбектеріндегі мәліметтерге арналған бірқатар зерттеулер жазған. Ол жаңа материалдар аясында әсіресе Алтын Орданы исламдандыру мәселелеріне ерекше назар аударды [Mirgaleev, 2016: 89-101; Миргалеев, 2016: 63-68; Миргалеев, Пашаоглу, 2014: 35-60]. Сондай-ақ Ильнур Миргалеев және Татарстан Республикасы Ғылым академиясының Ғалымжан Ибрагимов атындағы Тіл, әдебиет және өнер институтының ғылыми қызметкері Чулпан Хамидова Рашид ад-Диннің «Шуаб-и панджган» шығармасындағы Жошы шежіресі бойынша мәліметтерді талдады [Миргалеев, 2013: 57-64; Миргалеев, Хамидова, 2013: 22-26; Хамидова, 2016: 79-84; Mirgaleev, Khamidova, 2014: 50-56]. Сонымен қатар, «Золотоордынское обозрение» журналында Чулпан Хамидова осы дереккөзден үзінділерді аударып, жариялады [Рашид ад-дин, 2016б: 668-680; Рашид ад-дин, 2016в: 868-880; Хамидова, 2017: 846-865; Хамидова, 2018а: 168-180; Хамидова, 2018б: 409-421]. 2021 жылы Чулпан Хамидова дайындаған Рашид ад-Диннің «Шуаб-и панджгана» (Бес шежіре) еңбегінің парсы тілінен аудармасының екінші, қайта қаралған және толықтырылған басылымы шықты [Рашид ад-дин, 2021]. Сонымен қатар соңғы жылдары Қадырәлі бектің «Джами ат-таварих» туралы Рысбек Әлімов пен Хироюки Нагаминэлердің маңызды зерттеулері жарияланды [Алимов, 2016: 40-48; Алимов, 2018: 251-258; Нагаминэ, 2019: 115-130].

Нәтижелер.

Жұмыста Жошы ұлысының (Алтын Орда) әсіресе оның шығыс бөлігі немесе тарихнамада Ақ Орда, кейде Көк Орда деп аталатын сол қанаты жайлы Өтеміс қажы мен Әбд әл-Ғаффар Қырымидің мәліметтерінің маңыздылығына тоқталғым келеді [Ускенбай, 2013: 80-112; Мустакимов, 2015: 129-149; Мустакимов, 2022: 8-101; Тишин, 2019: 295-317]. Өтеміс қажының «Қара таварих» және Қырымидің «Умдет әл-ахбар» мәліметтерінің Жошы ұлысының тарихын терең зерттеуге маңызы зор. Сонымен қатар, осы шығармалардың Алтын Орда мемлекеттің тарихына қатысты мәліметтері, өзге зерттеушілер атап өткендей, басқа дереккөздердің мәліметтерімен де сәйкес келеді. Өтеміс қажының «Қара таварих» еңбегінің материалдары Қырыми шығармасының «Жошы» бөлігінің негізі болып табылатынын тарихшы Юлай Шамильоглу атап өткен. Оның пікірінше, «Тарих-и Дост Сұлтан» (Өтеміс қажы шығармасының тағы бір атауы) – «XIII-XV ғасырлардағы

Әбд әл-Ғаффар Қырымидің маңызды дереккөздерінің бірі» [Шамильоглу, 2014: 161]. Бертольд Шпулер да осы екі шығарманың ұқсастығын және олардың Алтын Орда тарихын зерттеу үшін маңызын көрсеткен. Алғашқылардың бірі болып ол Қырымидің шығармасында «Өтеміс қажы тарихындағы барлық маңызды оқиғалар бар» деп жазған, ол екі дереккөздің мәтіндерін салыстыра отырып, Әбд әл-Ғаффар Қырыми маңызды оқиғаларды толық қамтығандығын және тарихи себептерге байланысты «Тарих-и Дост-Сұлтан» шығармасының жарық көруі соншалық маңызды болмағандығын анықтады [Шпулер, 2016: 27]. Мұнымен қатар ол Өтеміс қажының шығармасының «маңыздылығы шамалы және Шибан мен оның ұрпақтарының жақтасы ретінде өз ойын ашық жеткізгендіктен кейбір тарихи оқиғалардың барысын бұрмалайды... шығарма көбінесе субъективті ақпарат беретіндіктен..., оны тарихи оқиғаларды сипаттауда қолдануға болмайды», деген пікірге келді [Шпулер, 2016: 26-27]. Осыдан кейін Қырымидің шығармасына сілтеме жасай отырып, Шпулер «бұл автордың мәліметтерін өте мұқият пайдалану керектігін [Шпулер, 2016: 385], олар «сенімділігі аз» дереккөзден алынғандыған жазған [Шпулер, 2016: 372]. Сондықтан тарихшы бұл тарихи мәліметтерді өз кітабының негізгі мәтінінен алып, сілтемелерде ғана берді [Шпулер, 2016: 370]. Неміс тарихшысының Өтеміс қажы шығармасы туралы үкімі тым қатал емес пе?

1992 жылы Вениамин Юдиннің «Ташкент қолжазбасы» деп аталатын Өтеміс қажы шығармасының бір бөлігінің алғашқы жариялануы [Утемиш-хаджи, 1992] осы дереккөздегі ақпараттың маңыздылығын және бүкіл қолжазбаны тез арада толық басып шығару қажеттілігін айқын көрсетті. Сондықтан Өтеміс қажының «Қара таварих» шығармасының кіріспе, аударма, транскрипция және факсимилені қамтитын жаңа басылымына [Утемиш-хаджи, 2017] мамандар оң пікір білдірді. «Қара таварих» шығармасының осы қолжазбасының соңғы бөлігінде Өтеміс қажыға тиесел емес мәліметтер келтірілген. Тарихшы Андрей Беляков осыған арнайы мақала-түсініктеме жариялады. Ол Өтеміс қажы шығармасының жалғасының жазылған болжамды уақытын, жазылған жерін және жалғасының ықтимал авторын анықтады [Беляков, 2018: 370-392]. Өтеміс қажының шығармасына тарихшы Денис Маслюженко да назар аударды. Ол осы дереккөздің мәліметтерін Сібірдегі Шибанидтерінің тарихын зерттеу үшін пайдаланды [Маслюженко, 2015: 117-134]. Өтеміс қажы еңбегінің жаңа басылымы Қазақстанда да оң баға алды [Қозыбаев, 2018; Ускенбай, 2018]. «Қара таварих» жарияланғаннан кейін белгілі тарихшы Вадим Трепавловпен (1960-2023) кездесу барысында, ол осы жұмыстың авторымен Жошы ұлысының, Ноғай Ордасының кейінгі кезеңдегі тарихының көптеген беттерін толықтыру және қайта жазу қажеттігі туралы пікір алысты. Вадим Трепавлов сондай-ақ, «XIII-XV ғасырдың басындағы Шығыс Дешті Қыпшақ. Жошы ұлысының этносаяси тарихының мәселелері» атты кітабымды өңдеп, толықтырып қайта басып шығару туралы да ойлануымды сұрады. Бұл кітабым 2013 жылы Ильнур Миргалеевтің қолдауымен Қазан қаласында Миркасым Усманов атындағы Алтын Орда және татар хандықтарын зерттеу орталығында жарық көрген еді [Ускенбай, 2013]. Осының бәрі немістің көрнекті тарихшысы Бертольд Шпулер жасаған үзілді-кесілді тұжырымдардың асығыстығын көрсетеді. Дегенмен, бұл жерде түсініктеме беру керек. «Қара таварих» шығармасынан алынған мәліметтерді шартты түрде екі ақпараттық бөлікке бөлген дұрыс.

Бірінші бөлікке Жошы ұлысының XIII-XIV ғасырдың ортасындағы алғашқы кезеңі тарихы туралы мәліметтер кіреді. Бұл бөлік көп жағдайда сенімді емес, тарихи оқиғалар аңыздандырылған сипатқа ие. Осы жайға Өтеміс қажының «Ташкент қолжазбасының» алғашқы зерттеушілері де назар аударған. Академик Василий Бартольдтың пікірінше, «Өтемістің шығармасында келтірілген Жошы ұрпақтары туралы деректер аңыз-әңгімелер ретінде ғана қызығушылық тудырады» [Бартольд, 1973: 166]. Алайда Вениамин Юдин «анық аңыз-әңгіме» (Өтеміс қажының Шыңғыс ханның Жошының ұлдарына киіз үйлер тарату туралы – *Қ.Ө.*) «тарихи тұрғыдан сенімді» деп санаған [Юдин, 1983: 124; Мингулов, Пищулина, 1997: 111]. Бұл пікірдің, біздің ойымызша, негізі жоқ [Ускенбай, 2013: 101-102].

Шартты екінші бөлікке Жошы ұлысының XIV ғасырдың екінші жартысындағы – XV ғасырдағы тарихына қатысты мәліметтер енгізілген. Жошы ұлысының кейінгі кезеңі тарихына арналған бұл

бөлімнің мәліметтері Алтын Орда мұрагерлерінің тарихтарын зерттеушілер үшін өте маңызды. Өтеміс қажының еңбегінде келтірілген кейбір қызықты тарихи мәліметтерді қарастырайық.

«Шыңғыс ханның 500-ге жуық әйелі мен күмалары болған. Ол әрбіреуін түрлі рулардан алған. Кейбіреулерімен ол неке де қиды, көпшілігін олжа ретінде жаулап алған елдерден немесе рулардан әкелді, бірақ солардың ішінде ерекше, құрметті бес әйелі болды. Қоңырат руы нойонының қызы Бөрте барлық әйелдерден мәртебесі жоғары болды және олардың ішінде ең құрметтісі болды. Одан төрт ұлы мен бес қызы болды, үлкен ұлы Жошыдан Дешті Қыпшақ хандары мен билеушілері тараған деп айтылады». Әрі қарай ол Жошының тууы туралы әйгілі аңызды қайталайды. Ол жолда дүниеге келеді, бесігі болмағандықтан жалайыр Саба ұннан жұмсақ қамыр илеп, оған нәрестені орап алады. Бала жолда туылғандықтан, оған Жошы деп ат қояды. Басқа ортағасырлық тарихшылар Жошының атын «күтпеген қонақ» деп түсіндірді (бұл туралы қараңыз: [Pelliot, 1949: 10-28; Golden, 2002: 143-151]). Бұдан әрі Жошы туралы әңгіме еткенде оның өмірден өткен уақытын көрсету де маңызды. Шығарманың бұл бөлігі алғаш рет 2017 жылы жарық көрді, бұған дейінгі 1992 жылғы басылымында тек Жошының аң аулауда қайтыс болғандығы жайлы ғана айтылған еді [Утемиш-хаджи, 1992: 91]. «Қара таварих» авторының айтуынша, Жошының өлімі оның 1225 жылы Таңғұтқа жорыққа шыққанға дейін болған оқиға [Утемиш-хаджи, 2017: 20]. Бұл мәлімет ертерек жазылған дереккөздердің мәліметтерімен де расталады [Ускенбай, 2013: 65-67; Гатин, 2009: 82]. 1221 жылы Хорезмшахтар мемлекетіне қарсы жүргізілген әскери жорық кезінде Жошының бөлінуі, оның дербес мұрасын қалыптастыру идеясы жайлы бұрынғы жұмыстарымда жазғанмын [Ускенбай, 2013: 58]. Бұл ойымды Хижраның 618 жылы (1221) «Жошы өз ұлысында болды» деп Өтеміс қажы растайды [Утемиш-хаджи, 2017: 26]. Кристофер Атвуд басылымы аясында Жошы өмірінің соңғы жылдарының тарихына түзетулер енгізілді [Atwood, 2017: 35-56; Ускенбай, 2023].

Өтеміс қажы келтірген көптеген аңыздар мен әңгімелер қазіргі зерттеушілердің бұл жазбаны кейінірек «қағазға түсірілген ауызша дереккөздердің» қатарына жатқызу туралы ой тудырды [Утемиш-хаджи, 2017: 12]. Бұл туралы қазіргі пікірталастар қызықты, бірақ біз үшін мұндай аңыз-әңгімелер бұрынғы жазбаша дереккөздерде әрдайым кездесе бермейтін мәліметтердің болуымен маңызды. Менгу-Темір хан туралы «Қара таварих» авторы келесідей жазады: «Ол әділетті, қуатты және дана падишах болды; оның кезінде адамдар өмірі берекелі болды және оған мейірімділігі үшін Колук есімі берілді; сондықтан ол Мунке-Темір-Колук хан деген атпен танымал» [Утемиш-хаджи, 2017: 39]. Бұл сөз көне түркі дәуірінде билеушілерді сипаттау үшін қолданылған, онда ол даңқты, әйгілі және т.б. жақсы қасиетті адам деген мағына берген [Наделяев, 1969: 326; Благова, 1997: 140]. Бату ұрпағынан шыққан соңғы хан Бердібекті Өтеміс қажы «Көкін қырған Көтен хан» деп атайды [Утемиш-хаджи, 2017: 121]. Вениамин Юдин бұл күрделі атауды Керкін-Қотан-хан түрінде бұрмалап аудармасыз қалдырған [Утемиш-хаджи, 1992: 108]. Жаңа басылымда бұл үзінді «өз тамырын жойған» деп аударылған [Утемиш-хаджи, 2017: 47]. Оны «негізін жойған соңғы хан», деп толықтыруға болады. Дәл осы қатарда Рашид ад-Диннің «Шуаб-и панджганада» Шығыс Орда ханы Қоншының лақап атын атап, ол «Құбжы Турук-қаан деп аталды» деп көрсетеді [Рашид ад-Дин, 2016с: 870; Рашид ад-дин, 2021: 84]. Менің білуімше, бұл туралы алғаш рет «Шуаб-и панджганаға» сілтеме жасап Томас Аллсен [Allsen, 1987: 18] жазды. Бұл сөздің екі мағынасы бар: арық, әлсіз, жұқа; таза; және де меншік есімі ретінде XII-XIV ғасырлардағы ұйғыр заңдық құжаттарында кездеседі [Наделяев, 1969: 589]. Бұл сөздің бірінші мағынасы аясында қазіргі зерттеушілер бұл атауды Қоншы ханның семіздігін білдіретін мысқыл лақап ат деп көрсетеді [Костюков, 2007: 484]. Алайда, бұл пікірмен келісе алмаймын. Ең алдымен, бұл лақап аттар билеуші қайтыс болғаннан кейін берілетін есім немесе атақ деп қастыруымыз керек. Дәл осы тұрғыда Жошының – Түсүккан мен Ұлысиди, Орданың – Еженхан, Батудың – Сайынхан деген екінші аттарын қарастыру керек [Boyle, 1956: 146-154; Бойл, 2002: 28-31; Ускенбай, 2013: 123].

Өтеміс қажының бұрынғы басылымы Тоқтамыс хан туралы әңгімеде үзіліп қалған еді, енді бұл олқылықтың орны толтырылды. Жаңа Қазан басылымында қолжазбаның жетіспейтін 58 парағы

жарияланды [Утемиш-хаджи, 2017: 59-85]. Оларда ең сенімді және түпнұсқа бөлігі қамтылады. Бізге автордың Тоқтамыс жеңісінен кейінгі Орыс хан ұлдарының тағдыры туралы мәліметтер қызықты. Бұрын тек қана жорамал жасай алар едік, енді Өтеміс қажының «Орыс ханның ұлдары Самарқандқа қашқаны» туралы білеміз [Утемиш-хаджи, 2017: 59]. Едігенің уақыты туралы хабарлай отырып, автор тайпалар тізімі бар сөйлем енгізеді, бірақ ол арнайы зерттеуді қажет етеді. Ең алдымен мұнда өзге дереккөздерден кейіндері енгізілген, негізгі оқиға желісіне мүлдем қатысы жоқ, қосымша болуы мүмкін екенін ескеру керек. Ислам діні Жошы ұлысында қабылданғаннан кейін жүз жылдай өткенде Дешті Қыпшақ халқы оны толығымен ұстанды. Бұл туралы «Қара таварих» авторы нақты дәлел келтіреді. Оның сөзінше, Әбілқайыр хан Тахт-вилайат пен Самарқандты бағындырғаннан кейін хутбаны өз атымен оқуға бұйрық берді [Утемиш-хаджи, 2017: 60]. Өтеміс қажының мәліметтеріне сәйкес, Едігенің ұрпақтары анық өздерін мұсылмандар ретінде сезінген. Тағдырдың қалауымен Мәскеуде жүргенінде Мансур былай дейді: Егер мен осында өліп, менің сүйектерім кәпірдің сүйектерімен қатар жатса жаман болады. Біз мұсылмандар, өлі денелеріміз кәпірлердің жерінде жатса, қандай жаман болады. Кең далаға аттанайық. Егер жеңіске жетсек жақсы, жеңіліс тауып жатсақ тым құрыса сүйегіміз өз жерімізде жатсын. Өзіміз өлсек те, денемізді Ислам жерінде қалдырамыз [Утемиш-хаджи, 2017: 73].

«Қара таварих» авторы сол кездегі дала элитасын сипаттайтын қызықты мәліметтерді келтіреді. Кейінірек Едіге дәуірінде Алтын Орданың атақты ханы болған ханзада (оғлан) Темір-Құтлұғ жас кезінде өте қарапайым болып, «Хорезмде отын сатумен» күн көрген екен [Утемиш-хаджи, 2017: 63]. Шыңғыс ханның ұрпақтарына да ауыр еңбек жат болмаған. Жошы ұрпақтарының кесене салғандығы туралы мәлімет те дәл осы дереккөзден белгілі [Утемиш-хаджи, 2017: 48]. XVIII ғасырдағы қазақ тарихынан осыған ұқсас мысал келтіруге болады. Қазақтың атақты ханы Абылай бала кезінде Төле бидің қойын, кейін түйесін баққаны ауыз әдебиеттен жақсы белгілі.

Шыңғысханнан қалыптасқан заңдылық бойынша хандық билік алтын ұрпақ өкілдеріне тиесілі деп бекітілді және Дешті Қыпшақта жүздеген жылдар бойы бұл дәстүр сақталды да. Бұл заңдылық Шыңғыс ханның ұрпақтары басқарған отырықшы аймақтарда өз күшін тез жоғалтты. Тимоти Мэйдің айтуынша, «дала көшпенділері өздерінің мақтан тұтатын шыңғыстық мұраларын сақтап қалды және оны жоғары саяси биліктің жалғыз көрсеткіші деп санады» [May, 2018: 307]. Бұл дәстүр әртүрлі тыйым салу және қарғыс арқылы да сақталды. Қуатты Едігенің ұлы Нұрадин хандық олардың әулетіне өтуі үшін әкесіне хан болуды ұсынғанда: «Қара сүйекті адам хан бола алмайды!», – деп жауап береді. Түпнұсқаға жақынырақ айтсақ: Қара кісі хан болса, қамқор болмас (Қара кісі хан болса, кие болмас) [Утемиш-хаджи, 2017: 138]. Түркі тіліндегі «кие» сөзі қолданылады. Қазір қазақтар – кие соғады дейді. «Қара кісі» (қара халық) тозақтың азабынан қорқады. Тағы бір Едіге есімімен байланысты аталы сөз оның қарсыласы Қадырберді ханға тиесілі:

«Еділ тоңса кім көшпес,
Едіге өлсе кім алмас,
Еділ тоңбастан бұрын көшу керек,
Едігені өлместен бұрын алу керек» [Утемиш-хаджи, 2017: 144, 70].

«Қара таварихте» қазақтар жайлы да айтылады. Нақты айтсақ Өтеміс қажы қазақ мемлекетінің негізін қалаушылардың бірі Жәнібек ханның әкесі Барақ ханның өгіздей қара күшті болғанын, ержүрек жауынгер ретінде танылғанын, оның жерлері қазақ жайлауында орналасқанын жазады [Утемиш-хаджи, 2017: 77, 151, 177]. Әбд әл-Ғаффар Қырыми мәліметтері де Өтеміс қажының мәліметтерімен үндеседі. Оның сөзінше, Барақ хан ұлы хан, ержүрек, түйедей шыдамды болған, ол қазақтардың қосында тұрған [Қырыми, 2018: 81]. Осы және басқа да материалдарды пайдалана отырып, бұл мәліметтерді басқа зерттеуімде егжей-тегжейлі қарастырдым [Ускенбай, 2022: 47-65]. «Қара таварихте» Қазақ мемлекеті туралы мәліметтер бар. Өтеміс қажының кезінде (немесе Өтеміс қажының шығармашылығын жалғастырған автордың кезінде) Шибанид Күшімнің немере інісі «Қазақ жұртында» өмір сүрген [Утемиш-хаджи, 2017: 158, 162], ал Күшім ханның өзі Түркістан мен Отырарға жорық жасап, бүкіл «Қазақ жерімен» (Қазақ мемлекеті) соғысады [Утемиш-хаджи, 2017: 84, 158, 162].

Қорытынды.

Бұл шағын зерттеуде Жошы ұлысының XIV-XV ғасырлардағы тарихы туралы кейбір кейінгі кезеңдегі түркі шығармаларының тарихи мәліметтерін қарастыру мақсат етілді. Атап айтқанда, Өтеміс қажының «Қара таварих» мәліметтеріне және олардың сенімділігіне ерекше назар аударылды. Осы және басқа да кейінгі кезең дереккөздерінің зерттелу тарихы, олардың мәні мен ондағы мәліметтердің сенімділігі көрсетілген. Өтеміс қажының ақпараттары екі топқа бөлінген, біріншісінде Жошы ұлысының алғашқы кезеңдегі, XIII-XIV ғасырдың ортасындағы тарихы туралы аңызға айналған және сенімсіз мәліметтер, шартты екінші бөлігінде XIV ғасырдың екінші жартысындағы – XV ғасырдағы Жошы ұлысының тарихы туралы мәліметтер бар. Жошы ұлысының кейінгі кезеңіндегі тарихына арналған шығарманың бұл бөлігі анағұрлым шындыққа жанасымды. Қорытындылай келе, Алтын Орда мен Дешті Қыпшақ тарихы бойынша құнды дереккөздердің маңызды және құнды басылымдары үшін Қазан тарихшыларына алғыс айтқым келеді.

ӘДЕБИЕТ

Allsen Th. T. The princes of the Left Hand: an introduction to the history of the Ulus of Orda in the thirteenth and the early fourteenth centuries. Archivum Eurasiae medii aevi. T. V: 1985. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 1987, pp. 5-40.

Atwood Christopher. Jochi and the Early Western Campaigns. How Mongolia Matters: War, Law, and Society. Edited by Morris Rossabi. Leiden; Boston, 2017, pp. 35-56.

Boyle J.A. On the Titles Given in Juvaini to Certain Mongolian Princes. Harvard Journal of Asiatic Studies. Harvard. 1956. Vol. 19, pp. 146-154.

Golden P.B. Tuši: the Turkic name of Joči. Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung. 2002. Vol. 55 (1-3), pp. 143-151.

May Timothy. The Mongol Empire. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2018.

Mirgaleev I.M. The Islamization of the Golden Horde: New Data. Golden Horde Review. 2016. № 1, pp. 89-101.

Mirgaleev I.M., Khamidova Ch.I. The study of Jochid genealogy according to Rashid al-Din's «Shuab-i pandjghana». Golden Horde Review. 2014. № 4 (6), pp. 50-56.

Pelliot P. Notes sur l'histoire de la Horde d'Or. Paris: Librairie D'Amerique et D'Orient, 1949, pp. 7-174.

Алимов Р. О двух новых списках сочинения Кадыр Али-бека // Российская тюркология. 2016. № 2 (15). С. 40-48.

Алимов Р. Некоторые заметки относительно Кадыр Али-бека и его сочинения «Джами ат-таварих» // Материалы II-й научной конференции средневековой истории Дашт-и Кыпчака. Павлодар: ТОО НПФ «ЭКО», 2018. С. 251-258.

Бартольд В.В. Отчет о командировке в Туркестан. Соч. Т. VIII. Москва: Наука. ГРВЛ, 1973. С. 119-210.

Беляков А.В. О времени и месте написания продолжения сочинения Утемиш-хаджи «Кара таварих» (комментарии к тексту) // Золотоордынское обозрение. 2018. Т. 6, № 2. С. 370-392.

Благова Г.Ф. (ред.). Этимологический словарь тюркских языков. Общетюркские и межтюркские лексические основы на буквы «К» (–»Г») и «Қ» (~»Қ» ~»К»). Вып. 1. Москва: «Языки русской культуры», 1997.

Бойл Дж.Э. Посмертный титул Бату-хана // Тюркологический сборник / 2001: Золотая Орда и ее наследие. Москва: Вост. лит., 2002. С. 28-31.

Гатин М.С. Проблемы истории Улуса Джучи и позднезолотоордынских государств Восточной Европы в немецкой историографии XIX-XX вв. Казань, 2009.

Егоров В.Л. Историческая география Золотой Орды в XIII-XIV вв. Москва: Наука, 1985.

Кадыр Али-бек. Джами ат-таварих. Факсимиле рукописи, авт. издания текста, исследования, критического текста, перевода с тюрки, словаря Р. Алимов. Казань: Институт истории им. Ш.Марджани АН РТ, 2022.

Каландар Руми Абу Бакр. Каландар-наме: избранное. Пер. с перс. И.Р. Гибадуллина, М.Р. Шамсимухаметовой. Общая и научная редакция, предисловие, комментарии И.Р. Гибадуллина. Казань: Институт истории им. Ш.Марджани АН РТ, 2017.

Козыбаев С. Этюды на полях. «Кара таварих» // Новое поколение. 2018. 11 сентября. №101 (1760).

Костюков В.П. Улус Джучи и синдром федерализма // Вопросы истории и археологии Западного Казахстана. 2007. №1. С. 167-207.

Курат А.Н. Собрание сочинений. Книга 1. Ярлыки и битики ханов Золотой Орды, Крыма и Туркестана в архиве музея дворца Топкапы. Казань: Ин-и истории им. Ш.Марджани АН РТ, 2014.

Кырыми Абдулгаффар. Умдет ал-ахбар. Кн. 1. Транскрипция Дерья Дерин Пашаоглу. Казань: Ин-т истории им. Ш.Марджани АН РТ, 2014.

Кырыми Абдулгаффар. Умдет ал-ахбар. Книга 2: Пер. с османского Ю.Н. Каримовой, И.М. Миргалеева; общ. и науч. ред., предис. и коммент. И.М. Миргалеева. Казань, 2018.

Маслюженко Д.Н. Сообщение продолжателя «Чингиз-наме» Утемиша-хаджи как источник по истории сибирских Шибанидов // Золотоордынское обозрение. 2015. № 4. С. 117-134.

Мингулов Н.Н., Пищулина К.А. Ак-Орда в XIV веке // История Казахстана (с древнейших времен до наших дней). В пяти томах. Т. 2. Алматы: Атамура, 1997. С. 103-116.

Миргалеев И.М. «Шуаб-и панджгана» Рашид ад-Дина: перспективы изучения // Золотоордынское обозрение. 2013. № 1. С. 57-64.

Миргалеев И.М. История Золотой Орды в трудах А.Н. Курата // Золотоордынское обозрение. 2014. № 2 (4). С. 253-261.

Миргалеев И.М. Сочинение «Каландар-наме» Абу Бакра Каландара Руми Аксарайи как источник по истории Золотой Орды // Золотоордынская цивилизация. 2016. № 9. С. 63-68.

Миргалеев И.М., Дерья Дерин Пашаоглу. Обзор сочинения Абдулгаффара Кырыми «Умдет ал-ахбар» // Золотоордынское обозрение. 2014. № 2 (4). С. 35-60.

Миргалеев И.М., Хамидова Ч.И. Генеалогия предков Узбек-хана по данным «Шуаб-и панджгана» Рашид ад-дина // Золотоордынская цивилизация. 2013. № 6. С. 22-26.

Мустакимов И.А. Еще раз к вопросу о цветообозначениях орд в Улусе Джучи (Термин Боз-Орда в источниках XVI-XIX вв.) // Золотоордынское обозрение. 2015. № 2. С. 129-149.

Мустакимов И.А. Улус Джучи – Золотая Орда: название государства в источниках // Тюркологические исследования. 2022. № 5 (1). С. 8-101.

Нагаминэ Х. Еще раз о сочинении Кадыр-Али-бека («Джами ат-таварих / Сборник летописей») // Золотоордынское обозрение. 2019. Т. 7, № 1. С. 115-130.

Наделяев В.М. и др. (ред.). Древнетюркский словарь. Ленинград: Наука, 1969.

Рашид ад-дин. «Шуаб-и панджгана». Факсимиле. Подготовка к изданию к.и.н. И.М. Миргалеев. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2016а.

Рашид ад-дин. Шуаб-и панджгана (Пять родословий) / Перевод с персидского языка Ч.И. Хамидовой; науч. и отв. ред. И.М. Миргалеев. 2-е изд., испр. и доп. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2021.

Рашид ад-дин. Шуаб-и панджгана. 2. Монголы и тюрки (1) // Золотоордынское обозрение. 2016б. Т. 4, № 3. С. 668-680.

Рашид ад-дин. Шуаб-и панджгана. 2. Монголы и тюрки (2). Пер. и комм. Ч.И. Хамидова // Золотоордынское обозрение. 2016в. Т. 4, № 4. С. 868-880.

Сафаргалиев М.Г. Распад Золотой Орды. Саранск: Мордов. кн. изд-во, 1960.

Тишин В.В. Еще раз о содержании термина Орда и категориях «Золотая Орда», «Белая Орда», «Синяя Орда» // Золотоордынское обозрение. 2019. Т. 7, № 2. С. 295-317. DOI 10.22378/2313-6197.2019-7-2.295-317.

Ускенбай К. Еще одна рукопись о Чингисхане увидела свет // Central Asia Monitor. 2018. 6-12 апреля. № 13 (693).

Ускенбай К.З. Восточный Дашт-и Кыпчак в XIII – начале XV века. Проблемы этнополитической истории Улуса Джучи. Казань: Изд-во «Фэн» АН РТ, 2013.

Ускенбай К.З. Улус Барак-хана: некоторые вопросы локализации кочевий в свете письменных источников // Золотоордынское обозрение. 2022. Т. 10, № 1. С. 47-65.

Ускенбай К.З. Джучи-хан – сын и наследник Чингиз-хана, полководец и правитель // Мавзолей Джучи-хана: история исследования. Самарканд: МИЦАИ, 2023 (в производстве).

Утемиш-хаджи. Кара таварих. Транскрипция И.М. Миргалеева, Э.Г. Сайфетдиновой, З.Т. Хафизова; перевод на русский язык И.М. Миргалеева, Э.Г. Сайфетдиновой; общая и научная редакция И.М. Миргалеева. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2017.

Утемиш-хаджи. Чингиз-наме. Факс., пер., транскр., текстолог. примеч., исслед. В.П. Юдина. Алматы: Гылым, 1992.

Хамидова Ч.И. Генеалогии Джучидов в сочинениях Рашид ад-дина и Хафиза Абру // Золотоордынская цивилизация. 2016. № 9. С. 79-84.

Хамидова Ч.И. Рашид ад-дин, Шуаб-и панджгана. 2. Монголы и тюрки (3) // Золотоордынское обозрение. 2017. Т. 5, № 4. С. 846-865.

Хамидова Ч.И. Рашид ад-дин, Шуаб-и панджгана. 2. Монголы и тюрки (4) // Золотоордынское обозрение. 2018а. Т. 6, № 1. С. 168-180.

Хамидова Ч.И. Рашид ад-дин. Шуаб-и панджгана. 2. Монголы и тюрки (5) // Золотоордынское обозрение. 2018б. Т. 6, № 2. С. 409-421.

Шамильоглу Ю. «Умдет ал-ахбар» и тюркские повествовательные источники золотоордынского и позднезолотоордынского времени // Золотоордынское обозрение. 2014. № 3 (5). С. 153-174.

Шпулер. Золотая Орда. Монголы в России. 1223-1502 гг. Перевод с немец. яз. и коммент. М.С. Гатина. Казань: Институт истории им. Ш. Марджани АН РТ, 2016.

Юдин В.П. Орды: Белая, Синяя, Серая, Золотая... // Казахстан, Средняя и Центральная Азия в XVI-XVIII вв. Алма-Ата: Наука, 1983. С. 106-165.

REFERENCES

Allsen Th. T. The princes of the Left Hand: an introduction to the history of the Ulus of Orda in the thirteenth and the early fourteenth centuries. Archivum Eurasiae medii aevi. T. V: 1985. Wiesbaden: Harrasowitz Verlag, 1987, pp. 5-40.

Atwood Christopher. Jochi and the Early Western Campaigns. How Mongolia Matters: War, Law, and Society. Edited by Morris Rossabi. Leiden; Boston, 2017, pp. 35-56.

Boyle J.A. On the Titles Given in Juvaini to Certain Mongolian Princes. Harvard Journal of Asiatic Studies. Harvard. 1956. Vol. 19, pp. 146-154.

Golden P.B. Tuši: the Turkic name of Joči. Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung. 2002. Vol. 55 (1-3), pp. 143-151.

May Timothy. The Mongol Empire. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2018.

Mirgaleev I.M. The Islamization of the Golden Horde: New Data. Golden Horde Review. 2016. № 1, pp. 89-101.

Mirgaleev I.M., Khamidova Ch.I. The study of Jochid genealogy according to Rashid al-Din’s “Shuab-i pandjghana”. Golden Horde Review. 2014. № 4 (6). R. 50-56.

Pelliot P. Notes sur l\'histoire de la Horde d\'Or. Paris: Librairie D’Amerique et D’Orient, 1949. P. 7-174.

Alimov R. O dvuh novyh spiskah sochineniya Kadyr Ali-beka // Rossijskaya tyurkologiya. 2016. № 2 (15), pp. 40-48. (In Russian)

Alimov R. Nekotorye zametki otnositel'no Kadyr Ali-beka i ego sochineniya «Dzhami at-tavarih» // Materialy II-j nauchnoj konferencii srednevekovoj istorii Dasht-i Kypchaka. Pavlodar: TOO NPF «EKO», 2018, pp. 251-258. (In Russian)

Bartol'd V.V. Otchet o komandirovke v Turkestan. Soch. Vol. VIII. Moskva: Nauka. GRVL, 1973, pp. 119-210. (In Russian)

Belyakov A.V. O vremeni i meste napisaniya prodolzheniya sochineniya Utemis-hazhy «Kara tavarih» (kommentarii k tekstu) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2018. Vol. 6, № 2, pp. 370-392. (In Russian)

Blagova G.F. (red.). Etimologicheskij slovar' tyurkskih yazykov. Obshchetyurkskie i mezhtyurkskie leksicheskie osnovy na bukvy \»K\» (–\»G\») i \» Ҁ\» (~\»Ҁ\» ~\»K\»). Vyp. 1. Moskva: «Yazyki russkoj kul'tury», 1997. (In Russian)

Bojl Dzh.E. Posmertnyj titul Batu-hana // Tyurkologicheskij sbornik / 2001: Zolotaya Orda i ee nasledie. Moskva: Vost. lit., 2002, pp. 28-31. (In Russian)

Gatin M.S. Problemy istorii Ulusa Dzhuchi i pozdnezolotoordynskih gosudarstv Vostochnoj Evropy v nemeckoj istoriografii XIX-XX vv. Kazan', 2009. (In Russian)

Egorov V.L. Istoricheskaya geografiya Zolotoj Ordy v XIII-XIV vv. Moskva: Nauka, 1985. (In Russian)

Kadyr Ali-bek. Dzhami at-tavarih. Faksimile rukopisi, avt. izdaniya teksta, issledovaniya, kriticheskogo teksta, perevoda s tyurki, slovarya R.Alimov. Kazan': Institut istorii im. Sh.Mardzhani AN RT, 2022. (In Russian)

Kalandar Rumi Abu Bakr. Kalandar-name: izbrannoe. Per. s pers. I.R. Gibadullina, M.R. Shamsimuhametovoj. Obshchaya i nauchnaya redakciya, predislovie, kommentarii I.R. Gibadullina. Kazan': Institut istorii im. Sh.Mardzhani AN RT, 2017. (In Russian)

Kozybaev S. Etyudy na polyah. "Kara tavarih" // Novoe pokolenie. 2018. 11 sentyabrya. № 101 (1760). (In Russian)

Kostyukov V.P. Ulus Dzhuchi i sindrom federalizma // Voprosy istorii i arheologii Zapadnogo Kazahstana. 2007. №1, pp. 167-207. (In Russian)

Kurat A.N. Sobranie sochinenij. Kniga 1. Yarlyki i bitiki hanov Zolotoj Ordy, Kryma i Turkestana v arhive muzeya dvorca Topkapy. Kazan': In-i istorii im. Sh.Mardzhani AN RT, 2014.

Kyrymi Abdulgaffar. Umdet al-ahbar. Kn. 1. Transkripciya Der'ya Derin Pashaoglu. Kazan': In-t istorii im. Sh.Mardzhani AN RT, 2014.

Kyrymi Abdulgaffar. Umdet al-ahbar. Kniga 2: Per. s osmanskogo Yu.N. Karimovoj, I.M. Mirgaleeva; obshch. i nauch. red., predis. i komment. I.M. Mirgaleeva. Kazan', 2018. (In Russian)

Maslyuzhenko D.N. Soobshchenie prodolzhatelya «Chingiz-name» Otemish-hajji kak istochnik po istorii sibirskih Shibanidov // Zolotoordynskoe obozrenie. 2015. № 4, pp. 117-134. (In Russian)

Mingulov N.N., Pishchulina K.A. Ak-Orda v XIV veke // Istoriya Kazahstana (s drevnejshih vremen do nashih dnej). V pyati tomah. T. 2. Almaty: Atamura, 1997, pp. 103-116. (In Russian)

Mirgaleev I.M. «Shuab-i pandzhgana» Rashid ad-Dina: perspektivy izucheniya // Zolotoordynskoe obozrenie. 2013. № 1, pp. 57-64. (In Russian)

Mirgaleev I.M. Istoriya Zolotoj Ordy v trudah A.N. Kurata // Zolotoordynskoe obozrenie. 2014. № 2 (4), pp. 253-261. (In Russian)

Mirgaleev I.M. Sochinenie «Kalandar-name» Abu Bakra Kalandara Rumi Aksaraji kak istochnik po istorii Zolotoj Ordy // Zolotoordynskaya civilizaciya. 2016. № 9, pp. 63-68. (In Russian)

Mirgaleev I.M., Der'ya Derin Pashaoglu. Obzor sochineniya Abdulgaffara Kyrymi «Umdet al-ahbar» // Zolotoordynskoe obozrenie. 2014. № 2 (4), pp. 35-60. (In Russian)

Mirgaleev I.M., Hamidova Ch.I. Genealogiya predkov Uzbek-hana po dannym «Shuab-i pandzhgana» Rashid ad-dina // Zolotoordynskaya civilizaciya. 2013. № 6. C. 22-26. (In Russian)

Mustakimov I.A. Eshche raz k voprosu o cvetooboznacheniyah ord v Uluse Dzhuchi (Termin Boz-Orda v istochnikah XVI-XIX vv.) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2015. № 2, pp. 129-149. (In Russian)

Mustakimov I.A. Ulus Dzhuchi – Zolotaya Orda: nazvanie gosudarstva v istochnikah // Tyurkologicheskie issledovaniya. 2022. № 5 (1), pp. 8-101. (In Russian)

Nagamine H. Eshche raz o sochinenii Kadyr-Ali-beka («Dzhami at-tavarih / Sbornik letopisej») // Zolotoordynskoe obozrenie. 2019. T. 7, № 1, pp. 115-130. (In Russian)

Nadelyaev V.M. i dr. (red.). Drevnetyurkskij slovar'. Leningrad: Nauka, 1969.

Rashid ad-din. «Shuab-i pandzhgana». Faksimile. Podgotovka k izdaniyu k.i.n. I.M. Mirgaleev. Kazan': Institut istorii im. Sh. Mardzhani AN RT, 2016a.

Rashid ad-din. Shuab-i pandzhgana (Pyat' rodoslovij) / Perevod s persidskogo yazyka Ch.I. Hamidovoj; nauch. i otv. red. I.M. Mirgaleev. 2-e izd., ispr. i dop. Kazan': Institut istorii im. Sh. Mardzhani AN RT, 2021. (In Russian)

Rashid ad-din. Shuab-i pandzhgana. 2. Mongoly i tyurki (1) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2016b. Vol. 4, № 3, pp. 668-680.

Rashid ad-din. Shuab-i pandzhgana. 2. Mongoly i tyurki (2). Per. i komm. Ch.I. Hamidova // Zolotoordynskoe obozrenie. 2016v. Vol. 4, № 4, pp. 868-880. (In Russian)

Safargaliev M.G. Raspad Zolotoj Ordy. Saransk: Mordov. kn. izd-vo, 1960. (In Russian)

Tishin V.V. Eshche raz o soderzhanii termina Orda i kategoriyah «Zolotaya Orda», «Belaya Orda», «Sinyaya Orda» // Zolotoordynskoe obozrenie. 2019. Vol. 7, № 2, pp. 295-317. DOI 10.22378/2313-6197.2019-7-2.295-317. (In Russian)

Uskenbaj K. Eshche odna rukopis' o Chingiskhane uvidela svet // Central Asia Monitor. 2018. 6-12 aprelya. № 13 (693). (In Russian)

Uskenbaj K.Z. Vostochnyj Dasht-i Kypchak v XIII – nachale XV veka. Problemy etnopoliticheskoj istorii Ulusa Dzhuchi. Kazan': Izd-vo «Fen» AN RT, 2013. (In Russian)

Uskenbaj K.Z. Ulus Barak-hana: nekotorye voprosy lokalizacii kochevij v svete pis'mennyh istochnikov // Zolotoordynskoe obozrenie. 2022. T. 10, № 1, pp. 47-65. (In Russian)

Uskenbaj K.Z. Dzhuchi-han – syn i naslednik Chingiz-hana, polkovodec i pravitel' // Mavzolej Dzhuchi-hana: istoriya issledovaniya. Samarkand: MICAI, 2023 (v proizvodstve). (In Russian)

Otemish-kajji. Kara tavarih. Transkripciya I.M. Mirgaleeva, E.G. Sajfetdinovoj, Z.T. Hafizova; perevod na russkij yazyk I.M. Mirgaleeva, E.G. Sajfetdinovoj; obshchaya i nauchnaya redakciya I.M. Mirgaleeva. Kazan': Institut istorii im. Sh. Mardzhani AN RT, 2017. (In Russian)

Otemish-kajji. Chingiz-name. Faks., per., transkr., tekstolog. primech., issled. V.P. Yudina. Almaty: Gylym, 1992. (In Russian)

Hamidova Ch.I. Genealogii Dzhuchidov v sochineniyah Rashid ad-dina i Hafiza Abru // Zolotoordynskaya civilizaciya. 2016. № 9, pp. 79-84. (In Russian)

Hamidova Ch.I. Rashid ad-din, Shuab-i pandzhgana. 2. Mongoly i tyurki (3) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2017. T. 5, № 4, pp. 846-865. (In Russian)

Hamidova Ch.I. Rashid ad-din, Shuab-i pandzhgana. 2. Mongoly i tyurki (4) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2018a. T. 6, № 1, pp. 168-180. (In Russian)

Hamidova Ch.I. Rashid ad-din. Shuab-i pandzhgana. 2. Mongoly i tyurki (5) // Zolotoordynskoe obozrenie. 2018b. T. 6, № 2, pp. 409-421. (In Russian)

Shamil'oglu Yu. «Umdet al-ahbar» i tyurkskie povestvovatel'nye istochniki zolotoordynskogo i pozdnezolotoordynskogo vremeni // Zolotoordynskoe obozrenie. 2014. № 3 (5), pp. 153-174. (In Russian)

Shpuler B. Zolotaya Orda. Mongoly v Rossii. 1223-1502 gg. Perevod s nemec. yaz. i komment. M.S. Gatina. Kazan': Institut istorii im. Sh. Mardzhani AN RT, 2016. (In Russian)

Yudin V.P. Ordy: Belaya, Sinyaya, Seraya, Zolotaya... // Kazahstan, Srednyaya i Central'naya Aziya v XVI-XVIII vv. Alma-Ata: Nauka, 1983, pp. 106-165. (In Russian)

Автор туралы мәлімет: Өскенбай Қанат Зұлқарышұлы – тарих ғылымдарының кандидаты, АБДИ гуманитарлық зерттеулер институты директоры, (050050, Сейфуллин д., 465, Алматы, Қазақстан). E-mail: uskenbay@gmail.com

Сведения об авторе: Канат Ускенбай – кандидат исторических наук, директор Института гуманитарных исследований АБДИ (050050, пр. Сейфуллина, 465, Алматы, Казахстан). E-mail: uskenbay@gmail.com

About the author: Qanat Z. Uskenbay – Candidate of Historical Sciences, Director of the Institute for Humanitarian Research ABDI (050050, 465 Seifullin Ave, Almaty, Kazakhstan). E-mail: uskenbay@gmail.com

МАЗМҰНЫ

MUSEUM.KZ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ ТУРАЛЫ 2

Қ.Ш. Хафизова
ШЫҢҒЫС ХАН БАЛАЛАРЫНЫҢ ТӘРБИЕСІ МЕН МІНЕЗДЕРІ 5

А.И. Исин
ШЫҢҒЫСХАН ҰРПАҚТАРЫ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ АТАЛУ МӘСЕЛЕСІ 16

В.А. Чичинов
ҚАЛКАДАҒЫ ШАЙҚАСТЫҢ УАҚЫТЫ ТУРАЛЫ 22

Хироюки Нагаминэ
МУНТАХАБ АТ-ТАВАРИХ-И МУʻИНИДІҢ ПАРИЖДЕГІ ҚОЛЖАЗБАСЫНДАҒЫ ЖАДУАЛ ЖӘНЕ ТОПҚАПЫ САРАЙЫ МУЗЕЙІ КІТАПХАНАСЫ, B. 411 31

Ж. М. Тулибаева
«МУНТАХАБ АЛ-ТАВӐРӢХ-И МУʻӢНӢ» ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ ЖОШЫ ХАН ҰЛЫСЫ ТАРИХЫ 43

Қ. Өскенбай
XIV-XV ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ЖОШЫ ҰЛЫСЫНЫҢ ТАРИХЫ ТУРАЛЫ КЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕГІ ТҮРКІ ШЫҒАРМАЛАРЫНЫҢ КЕЙБІР МӘЛІМЕТТЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ШЫНАЙЫЛЫҒЫ 56

Ф.М. Шамшиденова
ЖОШЫ ҰЛЫСЫНЫҢ ТАРИХЫНДАҒЫ ТАЙБҰҒА ӘУЛЕТІ 67

Н.Ә. Атығаев
ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ: ДЕРЕК КӨЗДЕРДЕГІ ТЕРМИНОЛОГИЯ 85

П.Н. Петров
X ҒАСЫРДЫҢ КҮМІС МОНЕТАЛАРЫНЫҢ БІРЕГЕЙ ТАРАЗ КӨМБЕСІ 97

А.И. Бугарчев
БҰЛҒАРЛЫҚ ОРДА АҚША САРАЙЫ (ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ МУЗЕЙІНІҢ ҚОРЫНДАҒЫ «КАРАУЛЬНАЯ ГОРА» КӨМБЕСІ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ НЕГІЗІНДЕ) 105

Т.Н. Крупа
ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИДІҢ ЕСКІ ЖАМЫЛҒЫСЫНЫҢ АТРИБУЦИЯСЫ, МЕРЗІМІ ЖӘНЕ САҚТАЛУЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ 112

Д.В. Васильев
ТАҒЫ ДА АЛТЫН ОРДАДАҒЫ БУДДИЗМ ТУРАЛЫ 120

СОДЕРЖАНИЕ

О НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОМ ЖУРНАЛЕ MUSEUM.KZ 2

К.Ш. Хафизова
ВОСПИТАНИЕ И ХАРАКТЕР ДЕТЕЙ ЧИНГИСХАНА 5

А.И. Исин
ПРОБЛЕМА НАЗВАНИЙ ЧИНГИЗИДСКИХ ГОСУДАРСТВ 16

В.А. Чичинов
О ДАТИРОВАНИИ БИТВЫ НА КАЛКЕ 22

Хироюки Нагаминэ
ДЖАДВАЛ В ПАРИЖСКОЙ РУКОПИСИ МУНТАХАБ АТ-ТАВАРИХ-И МУ‘ИНИ И БИБЛИОТЕКА ДВОРЦА МУЗЕЯ ТОПКАПЫ, B. 411 31

Ж.М. Тулибаева
ИСТОРИЯ УЛӮСА ДЖӮДЖӢ ХА̄НА В СОЧИНЕНИИ «МУНТАХАБ АЛ-ТАВА̄РӢХ-И МУ‘ӢНӢ» 43

К. Ускенбай
НЕКОТОРЫЕ СВЕДЕНИЯ ПОЗДНИХ ТЮРКСКИХ СОЧИНЕНИЙ ПО ИСТОРИИ УЛУСА ДЖУЧИ XIV-XV ВЕКАХ И ИХ ДОСТОВЕРНОСТЬ 56

Ф.М. Шамшиденова
ДИНАСТИЯ ТАЙБУГИДОВ В ИСТОРИИ УЛУСА ДЖУЧИ 67

Н.А. Атыгаев
КАЗАХСКОЕ ХАНСТВО: ТЕРМИНОЛОГИЯ ИСТОЧНИКОВ 85

П.Н. Петров
УНИКАЛЬНЫЙ ТАРАЗСКИЙ КЛАД СЕРЕБРЯНЫХ МОНЕТ X ВЕКА 97

А.И. Бугарчев
БУЛГАРСКИЙ МОНЕТНЫЙ ДВОР ОРДА (ПО МАТЕРИАЛАМ КЛАДА «КАРАУЛЬНАЯ ГОРА» ИЗ ФОНДОВ НАЦИОНАЛЬНОГО МУЗЕЯ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН) 105

Т.Н. Крупа
ПРОБЛЕМЫ АТРИБУЦИИ, ДАТИРОВКИ И СОХРАНЕНИЯ СТАРОГО ПОКРОВА ХОДЖА АХМЕДА ЯСАВИ 112

Д.В. Васильев
ЕЩЁ РАЗ О БУДДИЗМЕ В ЗОЛОТОЙ ОРДЕ 120

CONTENT

ABOUT SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL MUSEUM.KZ 2

K.Sh. Khafizova
THE UPBRINGING AND PERSONALITY OF GENGHIS KHAN'S CHILDREN 6

A.I. Isin
THE PROBLEM OF THE NAMES OF THE GENGHISID STATES 17

V. A. Chichinov
ABOUT THE DATING OF BATTLE OF THE KALKA-RIVER 22

Hiroyuki Nagamine
JADWAL IN THE PARIS MANUSCRIPT OF THE MUNTAKHAB AL-TAWĀRĪKH-I MU'ĪNĪ AND TOPKAPI SARAYI MÜZESI KÜTÜPHANESI, B. 411* 31

Zh.M. Tulibayeva
THE HISTORY OF ULŪS JŪJĪ KHĀN IN THE MUNTAKHAB AL-TAVĀRĪKH-I MU'ĪNĪ 43

K. Uskenbay
SOME INFORMATION OF THE LATER TURKIC WORKS ON THE HISTORY OF THE JUCHI ULUS IN THE 14-15th CENTURIES AND THEIR ACCURACY 57

F.M. Shamshidenova
THE TAIBUGA DYNASTY IN THE HISTORY OF THE JOSHI ULUS 67

N.A. Atygayev
KAZAKH KHANATE: DEFINITION OF SOURCES 85

P.N. Petrov
UNIQUE TARAZ HOARD OF SILVER COINS OF THE 10TH CENTURY.............. 97

A.I. Bugarchev
BULGARIAN MINT HORDE (BASED ON THE MATERIALS MATERIALS OF THE HOARD «KARAULNAYA GORA» FROM THE FUNDS OF NATIONAL MUSEUM OF THE REPUBLIC OF TATARSTAN) 105

T.N. Krupa
PROBLEMS OF ATTRIBUTION, DATING AND PRESERVATION OF THE OLD COVER KHOJA AHMED YASAWI.. 112

D.V. Vasiliev
ONCE AGAIN ABOUT BUDDHISM IN THE GOLDEN HORDE 120